

Резолюція
міждисциплінарного круглого столу
«Посилення взаємодії державних інституцій для превенції і поственції
суїциду в закладі освіти»
10 вересня 2021 року

I. Учасники круглого столу відзначають таке.

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я у 2019 році середній стандартизований за віком рівень самогубств у світі становив 9 осіб на 100 тисяч населення. В Україні цей показник становить 17,7 осіб¹. За даними Державної служби статистики України в 2020 році в Україні від навмисного самоушкодження загинуло 6103 особи, серед них 164 особи віком від 5 до 19 років². Уповноважена Верховної Ради України з прав людини Л. Денісова на спільній нараді керівників правоохоронних та інших державних органів (1.06.2021 р.) наводить дані за перші 5 місяців 2021 року щодо суїцидальної поведінки серед дітей: 56 суїцидів та 154 його спроби. Хоча в публічному просторі України і представлена офіційна статистика смертей з причини навмисного самоушкодження (в тому числі у різних вікових діапазонах), втім, внаслідок певних хиб методології збору даних³ істотно утруднюється системний аналіз рівня, чинників та динаміки самогубств серед дітей і підлітків, зокрема порівняно до світових показників, що є конче необхідним для ефективного запобігання суїцидам.

Одним із дієвих механізмів запобігання суїциду є розроблення та затвердження на державному рівні протоколів його поственції – системи міжвідомчих заходів з соціально-психологічної підтримки окремих осіб, груп та громад після скоєння суїциду – з метою запобігання наступним суїцидам. На відміну від більшості розвинутих країн світу такі протоколи в Україні відсутні, що потребує нагального їх розроблення.

Світова практика свідчить про те, що кожний окремий випадок суїциду в середньому стосується ще 135 осіб з найближчого оточення суїциданта, а рівень посттравматичних стресових розладів і кластерів поведінки з наслідування суїциду суттєво зростає серед них (Cerel et al., 2018, p. 5). Таким чином поственція як супровід та підтримка колективу людей після випадку суїциду (і його спроби) водночас відповідає і завданням превенції самогубств.

Оскільки заклад освіти є одним з провідних інституцій соціалізації особистості, то розроблення саме на його організаційній основі протоколів поственції суїциду становить актуальне завдання сьогодення, а апробація моделі взаємодії різних державних органів з освітнім закладом стане в нагоді й іншим інституціям.

---

¹ Suicide worldwide in 2019: global health estimates. WHO, 2021.

² Природний рух населення України за 2020 рік: стат. збірник, Державна служба статистики України, 2021

³ Статистичні дані не включають інформації щодо спроб суїцидів. Світовий досвід показує, що важливим є доступ не лише до узагальненої за рік, але й до щоденної статистики смертності, необхідної для оцінки ефективності заходів із запобігання самогубствам.

У 2017 р. Кабінет Міністрів України затвердив Концепцію розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року (розпорядження КМ України від 27.12.2017 р. № 1018-р), в якій, зокрема, передбачено проведення заходів з підвищення психологічної компетентності педагогів, батьків або осіб, що їх замінюють, з питань збереження психічного здоров'я дітей; здійснення психологами закладів освіти моніторингу ознак, тенденцій, ризиків суїцидальної поведінки та проведення корекційно-відновлювальної роботи з учнями щодо підтримки їх психоемоційного здоров'я. Учасники круглого столу висловлюють стурбованість зниженням інтенсивності реалізації Концепції в частині протидії дитячим та підлітковим суїцидам. Учасники круглого столу зазначають необхідність затвердження на основі широкого громадського обговорення Плану заходів на виконання Концепції, розроблення та подання на розгляд КМ України Стратегії запобігання самогубствам із включенням до неї проблеми дитячих і підліткових самогубств та їх поственції. Важливо розглянути питання запровадження Державної програми запобігання самогубствам.

Оскільки значна частка заходів з побудови системи поственції суїциду в закладі освіти пов'язана з узгодженою взаємодією державних інституцій, то необхідно ліквідувати «розриви» у цій взаємодії.

II. Учасники круглого столу пропонують.

Кабінету Міністрів України

1. Розробити та затвердити із залученням Національної академії наук України, Національної академії педагогічних наук та Міністерства охорони здоров'я України Стратегію запобігання самогубствам із включенням до неї проблеми дитячих і підліткових самогубств та їх поственції.
2. Державній службі статистики України розглянути питання виокремлення суїцидів і спроб суїцидів у окремі напрями збору та узагальнення даних з урахуванням практик публічного представлення таких даних у провідних країнах світу, що мають найнижчі показники суїцидів.

Кабінету Міністрів України

Міністерству освіти і науки України

Міністерству фінансів України

1. Ввести до штатних розписів закладів освіти посаду фахівця, відповідального за зовнішні комунікації (ведення сайту і соціальних мереж закладу, підготовку прес-релізів та інших повідомлень), у тому числі комунікацію в системі поственції. Розробити відповідні посадові інструкції для цієї посади.

Міністерству освіти і науки України

1. Забезпечити створення нових та/або внесення змін в існуючі нормативно-правові документи щодо розвитку системи поственції суїциду в закладі освіти, в тому числі підтримки розробленого вченими НАПН України національного протоколу поственції та критеріїв ефективності його реалізації, включаючи можливість залучення закладів охорони здоров'я, національної поліції, соціальних служб та інших інституцій.
2. Забезпечити систематичне підвищення кваліфікації педагогічних працівників відповідно до положень законів України «Про освіту» в частині компетентності конструктивного керування емоціями, оцінки ризиків, прийняття рішень та розв'язання проблем, здатності співпрацювати з іншими людьми та з реалізації принципу державно-громадського партнерства в освітній діяльності.
3. У рамках реалізації Національної стратегії розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі (Указ Президента України від 25.09.2020 р. № 195/2020), з метою міжсекторального співробітництва та координації, комплексного підходу до створення в закладі освіти умов, які сприяють охороні психічного здоров'я учнів та педагогів, надання їм психологічної та соціально-педагогічної підтримки, запобігання насильству та булінгу (цькуванню), розробити для керівників закладів освіти Порядок створення кризових команд та кризової комунікації в умовах поственції суїциду.
4. Внести зміни до Законів України «Про освіту», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)», Кодексу України про адміністративні правопорушення, Наказу МОН України №1646 та інших нормативно-правових актів з метою усунення двозначностей у визначенні булінгу, кібербулінгу, буліциду, їхніх ознак та напрямів реагування.
5. Привести порядок подання письмового звернення щодо булінгу у відповідність до вимог Закону України «Про звернення громадян».
6. Інституту освітньої аналітики МОН України у взаємодії з Держстатом розробити Національну систему збору статистичних даних щодо суїцидів та його спроб серед дітей і молоді.

Освітньому омбудсмену

1. Забезпечити інформаційну та психолого-методичну підтримку моніторингу і розвитку системи поственції для закладів освіти в Україні.

2. Сприяти нормативно-правовому розвитку та реалізації системи поственції суїцидів у закладах освіти.

Національній раді України з питань телебачення і радіомовлення

1. Своєчасно доводити до відома електронних і друкованих ЗМІ зміст Спільного акту узгодження №2 «Висвітлення засобами масової інформації теми суїциду». Включити критерії, зазначені в акті №2, до моніторингу за діяльністю ТРК. Провести дослідження ступеню реалізації Спільного акту узгодження №2 «Висвітлення засобами масової інформації теми суїциду» редакціями та працівниками ТРК.
2. Сприяти підвищенню психологічної компетентності населення щодо збереження ментального здоров'я.
3. Сприяти налагодженню комунікації між різними соціальними інституціями з метою запобігання суїцидів.

*Департаменту освіти і науки
виконавчого органу Київської міської ради
(Київської міської державної адміністрації)*

1. Сприяти пілотному впровадженню протоколів поственції в закладах освіти. Здійснити апробацію організаційно-нормативного супроводу поственції та системи навчання кризових команд.
2. Передбачити в бюджеті м. Києва можливість забезпечення діяльності кризових команд в закладах освіти.

Національній академії педагогічних наук України

1. Продовжити практику з виділення грантових коштів на дослідження з теми превенції та поственції дитячих суїцидів як такої проблеми освіти, що вимагає невідкладного розв'язання.
2. Підтримати моніторингові дослідження психологічного благополуччя дітей та молоді, батьків та членів педагогічних колективів з метою вивчення характеру та розповсюдженості стресових реакцій, станів психічного здоров'я, зумовлених випадками суїцидів (буліцидів).

Інституту соціальної та політичної психології НАПН України

1. Створити міжвідомчу робочу групу експертів з підготовки до впровадження протоколу поственції суїциду (або його спроби) для закладу освіти.

2. Розробити в межах підвищення кваліфікації педагогічних працівників навчальну програму, тренінг, практикум із поственції суїциду для закладу освіти, а також скринінгові інструменти процесу поственції в ньому.
3. Рекомендувати продовжити практику проведення масових заходів, сфокусованих на проблемах системи превенції та поственції суїциду (буліциду).

*Українському науково-методичному центру
практичної психології і соціальної роботи НАПН України*

1. Взяти участь в апробації типового протоколу поственції суїциду (або його спроби) в закладах освіти.
2. Долучитися до розроблення в рамках реалізації поственції моделей взаємодії представників педагогічної, учнівської, батьківської, медійної, професійних та інших зацікавлених спільнот.